

אמנון לורד

איבדנו כל אשר יקר היה

על שורשיו של השמאל

הפוסט-יהודי

הוצאתו של הספר התאפשרה בזכות
תרומה נדיבה של ה"ה יובל רישה ויגאל
שפיר. המחבר מבקש להודות להם.

AMNON LORD

THE ISRAELI LEFT:

**FROM SOCIALISM
TO NIHILISM**

תוכן העניינים

1. שלום לכל זה
"שלום של השמאל החדש והימין הישן".
או אנחנו והעולם נגד החברה הישראלית 7
2. יום כיפור, 1973
השוביניזם הצברי מתרסק 13
3. פלשתין ואמריקה
מהשדה המגנטי של הסטליניזם אל
שיטפון הרוק וההורמונים 22
4. הסטליניזם
מחנה השלום בוחר בדמוקרטיה
הטוטליטרית ומתפרק מזהותו היהודית. 29
5. אנו-אנו נגד "הפשיזם היהודי"
"הפלמ"ח לא יקיים שליחות של
ראש ממשלה ששמו בייגין". 45
6. צבא מהפכני בשטח אויב
חורבות עולמם: מחתרת מפ"ם בצה"ל,
משפט פראג, משפט הרופאים. מבוא
להידלדלות הרוח בישראל. 51
7. המאמינים והמרומים
ההלם של מלחמת ששת הימים:
"אנחנו דור של ספקות ופקפוקים". 59

8. ניאו-סטליניזם
 סרט, מאו, הו צ'י מינ, צ'ה גווארה
 ופינק פלויד כל-כך מרגשים. 68.
9. קסם השחרור הפלשתיני
 אם אלה צודקים, אולי גם ערפאת,
 חוואתמה וג'ורג' חבש צודקים? 79.
10. פירוק והרכבה
 פתאום קם היסטוריון חדש בבוקר
 ומרגיש שהוא עם. 86.
11. יזהר: נרקיסזם ואנטישמיות
 "ימי ציקלג". הבדיחה הזו שקורין לה אידיש.
 האשמה הקולקטיבית: "כעת כבר יכול
 היה להיות שלום אלמלא רצחו את רבין". 93.
12. אבנרי: מפשיזם לאש"פיזם
 שוויון, שחרור ושלוש: "תנו לו את השאנס!" 114
13. סוף דבר 131
- מרכז אריאל למחקרי מדיניות 136

1. שלום לכל זה

“שלום של השמאל החדש והימין הישן”. או אנחנו
והעולם נגד החברה הישראלית...

זמן קצר לפני הבחירות של סוף מאי 1996 הבעתי בפומבי תמיכה בבנימין נתניהו ובליכוד. זה היה ביטוי חיצוני מסכם לתהליך שעברתי מתחילת שנות התשעים. מאז כאילו תלויה תמיד השאלה - למה עזבתי? למה עזבתי את השמאל? לעתים קרובות השאלה נשאלת בפשטות במילים אלה; לעתים זו שאלה שנוכחת כמו פיל באמצע החדר, מבלי שתישאל במפורש. ביטויים שונים שנאמרו בהומור וגם בפחות מהומור מלמדים על הממדים שבהם נתפסת התופעה של פרישה מהשמאל ותמיכה גלויה במנהיג מהימין, בייחוד במיקרה הספציפי של נתניהו: היו דיבורים על “המרת דת”, “חזרה בתשובה”, “בגידה”, “עריקה” וכדומה. אפשר היה למצוא בהתייחסויות גם הבעת חוסר אמון מוחלט; כביכול מדובר באובדן שפיות, או בהצגה מטורפת, או בסוג של הומור מיוחד שמבשר כי אין מה לדאוג, אי שם בעתיד הוא עוד יחזור על ארבע אל הרפת, כפי שאמר לי במאי של סרטים דוקומנטאריים בעיצומו של ויכוח ניחר שבסופו לחצנו ידיים, טפחנו זה לזה על השכם בקירבה שלעולם לא תחזור עוד, ודמעות עמדו לנו בעיניים.

אכן הצעד שלי, כך התברר מנסיוני האישי בחמש השנים האחרונות, קיבל ממדים שמעבר לבחירה פוליטית. זוהי פרידה על כל המשתמע מהמילה הזאת. מלווה בנוסטלגיה, כאב, זעם ועצב. פרידה מהשמאל בארץ היא פרידה מתרבות פוליטית שלמה החודרת לכל מירקם החיים של הניזונים ממנה. השמאל

בארץ הוא חלק מתופעה אוניברסלית במאה העשרים. לא לחקור אותו ולא להבין את התופעה המרכזית כל-כך בתרבות ובפוליטיקה של המאה הזאת, זה בעצם לא להבין כמחצית מהמערך המחשבתי, הפוליטי והתרבותי שיצר את המציאות של המאה, כולל פשעים איומים נגד האנושות.

וכאן היתרון הגדול שבלהיות בשמאל: כדי להבין את השמאל צריך לעזוב את השמאל, ומי שלא היה בשמאל לא יכול לעזוב אותו. גדולי אנשי הרוח הפוליטיים של המאה עברו את המהלך הזה: ג'ורג' אורוול, ארתור קסטלר ואלבר קאמי הם הדוגמאות הבולטות מהעבר. הניאו-קונסרבטיבים האמריקנים, הנמצאים כמובן בדרגה נמוכה יותר, מסוגם של ארווינג קריסטול, נורמן פודהורץ ודייוויד הורוביץ, הם דוגמא קרובה יותר. ויש ביניהם גם גדולי ספרות שאמנם אינם מתבטאים בנושאים פוליטיים, אך בספריהם ובמאמריהם השונים הם לא משאירים מקום לספק - סול בלו ופיליפ רות', למשל. אני מרגיש שהסיפור שלי צנוע יותר, אבל הוא מתאים לקנה המידה הישראלי.

בעבר בישראל, ובמידה רבה גם היום, להיות בשמאל ולהיות בעל תודעה לאומית פטריוטית ישראלית לא היו עניינים סותרים. אך מה שקיים היום זו כבר מציאות של סכיוזופרניה תודעתית פוליטית. לדוגמא, צעיר שגדל בבית גידול משפחתי או קיבוצי טיפוסי לשמאל יתגייס לצה"ל, ובהרבה מקרים ליחידות הכי קרבות או לטיס. השירות האיכותי הוא חלק מתרבות הגידול שלו, אם כי כבר יש סקטור שלם שגם הוא שייך לתרבות השמאל, שבו הימנעות מגיוס בכלל כבר הפכה לסמל סטטוס חברתי. אך המתגייס לשירות איכותי מעניין יותר. סביר מאוד, שמיד לאחר שחרורו הוא יתועל לאחת התנועות או הארגונים של השמאל. ואלה, מאז הסכמי אוסלו, הפכו במידה רבה למגויסות למאבק הפלשתיני, עד כדי מתן גיבוי מוסרי ופוליטי לפעולות טרור. אבל יותר מזה: במספר עצומות ומכתבים בשנים האחרונות חתמו עשרות קצינים על

הודעה לראש הממשלה, בימי ממשלת נתניהו, ולמעשה לחברה הישראלית, כי בתנאים מסוימים הם לא יתגייסו למילואים, במקרה של מלחמה. בתנאים שנוצרו הם רואים את ממשלת ישראל אשמה למפרע במקרה שתפרוץ מלחמה, כל עוד אנחנו יושבים על הגולן ולא הגענו להסדר קבע עם הפלשתינים. הטלת האשמה הגורפת הזאת מראש באה לכיטוי באותו מכתב אומלל של "תנועות השלום" לנשיא ארה"ב קלינטון, לראש ממשלת בריטניה טוני בלייר ולקהילה האירופית (7 באפריל 1998). מכתב זה ביטא שיא של הקצנה והתנתקות של ארגוני השמאל מהשיח והוויכוח הפנימי בישראל. בנוסף ליסוד ההסגרה שיש במכתב, הוא הוציא החוצה את הפן הבולט בשנים האחרונות של השמאל כאוליגרכיה אנטי־דמוקרטית. במקרה זה, ברית של גופים בתוך ישראל עם מעצמות זרות ועם אש"ף, כדי לאכוף את סדר היום האינטרסנטי של השמאל על הממשלה הנבחרת.

פעולה זו ביטאה את מה שחשתי בהדרגה כבר מתחילת שנות התשעים, וביתר שאת לאחר הסכמי אוסלו. להמשיך להיות נאמן לשמאל שהגן בכל מחיר על דרך שנכשלה, פירושו היה לבגוד בנאמנות חשובה יותר: החברה הישראלית וקיום המדינה. התחפרותם של האידיאולוגים של השמאל בהגנה על הסכמי השלום התגלתה כחזרה על דפוס ישן, שכאילו שיכפל את עצמו מתוך הקוד הרוחני של השמאל: היצמדות לתכנית אוטופית חרף כל הזוועות שנגרמות בדרך לביצוע התכנית האוטופית הגדולה. היו לכך ביטויים קונקרטיים ופשוטים ביותר של מה שהייתי מכנה נסיגה מנטאלית: מיד לאחר חתימת הסכם אוסלו הראשון, ב-13 בספטמבר 1993, החלה עלייה הדרגתית ברמת הטרור. עדיין לא מעשי טבח המוניים, אך בפירוש עלייה ברמת הפיגועים ביהודה ושומרון ובערי שדה כמו עפולה וחדרה. יחד עם הכתבת ורד לוי, הייתי שותף בכתבה בעיתון ת"א (מאי 1994), שניסתה לברר אצל כ-25 אנשי שמאל בולטים מהם הקווים האדומים שלהם, ומה צריך

לקרות מבחינתם כדי להצביע על כישלון ההסכם. צלי רשף, מראשי "שלום עכשיו", הסביר שהדבר היפה בהסכם, שהוא נערך כך שיש בתוכו שלבים וקווי עצירה: כלומר, בכל שלב אתה יכול לעצור, ואם אתה מגיע למסקנה שההסכם נכשל אתה לא ממשיך בביצוע. יוסי שריד אמר:

המבחן בשטח יהיה ביכולתו של ערפאת לשכנע אותנו שהוא אכן עושה כל מה שניתן על מנת להוריד את הטרור למינימום. אם מספר אירועי הטרור לא יפחת ואם ערפאת לא ישכנע אותנו שהוא עושה הכל, אז נדע שההסכם נכשל, והעסק יעצור באותו מקום. אם זה יקרה, לא נמשיך בתהליך זמנית, וערפאת יסיים את הקריירה שלו בתור ראש עיריית יריחו.

למותר לציין, שהציבור הישראלי ביטא בגדול את אי שביעות רצונו מההסכם בבחירות של מאי 1996, אך יכולת העצירה של ממשלת ישראל ניטלה ממנה. ההסכמים הפכו למעין מנגנון אוטומטי, בינלאומי, שנועד לממש את "הזכויות הלגיטימיות" של הפלשתינאים ללא קשר לאיומים הברורים על מדינת ישראל.

איומים אלה התבטאו בסידרה של מעשי טבח המוניים בין תחילת 1994 ועד קיץ 1997, כולל התנגשויות מזוינות באמצע, בספטמבר 1996, בין צה"ל לבין הצבא הפלשתינאי, בעקבות פתיחת מנהרת הכותל. היום, בכל תכנון של צה"ל למקרה של מלחמה, נלקח בחשבון איום פלשתינאי רציני ביותר שכולל שיבוש החיים בעורף ושיבוש ההתארגנות של כוחות המילואים. מאז הקמת ממשלת אהוד ברק התגלו תופעות חדשות הנובעות מהסכמי אוסלו: שחרור סיטונאי של מחבלים מורשעים, ביניהם רוצחים וחברי אירגונים שבמוצהר ממשיכים את הקו המלחמתי נגד ישראל; ופתיחת מה שמכונה "המעבר הבטוח", שמהווה פגיעה גלויה בשלמות הטריטוריאלית של ישראל, ומתחיל לפרום את ריקמת הריבונות של מדינת ישראל על שטחה.

על רקע זה מבטאת עמדתו הפרו-פלשתינאית של השמאל תהליך של הסתאבות וניוון. השמאל הישראלי של שנות התשעים נראה יותר ויותר כמו הימין האירופי הישן, של שנות השלושים, שהזדהה עם כוחות תוקפניים שאיימו על הדמוקרטיה באותה תקופה, וסלל להם את הדרך ברפובליקה השלישית של צרפת ובצ'כוסלובקיה. את ההבדל בין השמאל הפוסט-אוסלואי, השמאל הפוסט-רביני, לבין השמאל כפי שהיה בתחילת שנות ה-70, ניתן למצוא ברטוריקה אופיינית של איש שמאל מרכזי כמו יצחק בן-אהרון. בנאום מסוף 1970, המובא בסיפרה של ד"ר תמר ברוש "נאום לכל עת", תוקף בן-אהרון, שהיה אז יונה מובהקת במפלגת העבודה, את סוג השלום המוצע לישראל ומתאר אותו כ"שלום-ערבי", "שלום-סובייטי", "שלום של השמאל החדש והימין הישן"; והוא תוקף בחמת זעם את "הפציפיזם הגולדמני", את "ההתבוללות הפציפיסטית" וכו'.

היום היה מוקע בן-אהרון אל החומה, והרטוריקה שלו היתה מוגדרת כ"ימנית", "לאומנית" וכו'. הנכונות של מנהיגי השמאל לקבל מצב של מסירת שטחים ללא שלום - ויותר מכך, קבלת טרור מוגבר ואיומים צבאיים במקביל למסירת שטחים מהווה נסיגה מנטאלית קשה (בן-אהרון היונה דיבר על אלה המוכנים למסור דונם אדמה תמורת הצהרה). זו נסיגה עד כדי הפניית עורף לחברה הישראלית, כאשר המניע הרגשי להפניית העורף הזאת מחולק לשני אלמנטים שמזינים אחד את השני: האחד הוא רצח רבין, שביצר את השמאל בתחושה של "אנחנו נגד שאר החברה הישראלית", וחיוק את הדפוס הפוליטי הקבוע של השמאל בדבר "האויב הפנימי"; והשני הוא התחושה הפנימית של אנשי שמאל, כי האוריינטציה על אש"ף וההסכם עימו אכן נכשלו והכשילו עם שלם. הרצון להפנות עורף לעם הסורר שרצח את המנהיג הנערץ, הרצון לשלוט יחד עם אבדן ההגמוניה בפועל, והצורך להצדיק את המצב הקשה שאליו נקלעה ישראל גורמים לפחות

לאינטלקטואלים של השמאל לשכתב לאחור את כל הפרויקט הציוני כהתפתחות לא מוסרית. אנשים שהגנו בגופם על המולדת חייבים למצוא צידוק מוסרי להפניית העורף לעמם, בייחוד כשמדובר ביהודים. מצב ההשחטה בהווה הופך את העבר ההרואי לזיכרון מטריד ולא נעים, שיש למחוק אותו על ידי השחרה ולהתנתק ממנו.

כדי להבין איך הגיעו אנשי השמאל לעמדה הפוליטית החברתית העכשווית שלהם, יש צורך להתחקות אחר סיפורם לאחור. מבחינה זו, נקודת ההתחלה הנכונה לסיפורו של השמאל כפי שהוא היום, היא מלחמת יום כיפור. מנקודה זו אפשר לנוע קדימה עד היום, ואחורה מרחק שני דורות ויותר, כדי לתאר את שכבות הבסיס שעליהן נוצקה תערוכת השעטנז המוכרת: סרג'נט פפר, צ'ה גווארה, שלמה ארצי וס. יזהר, דרידה ופוקו על מצע של סטליניזם.